

Samenvatting

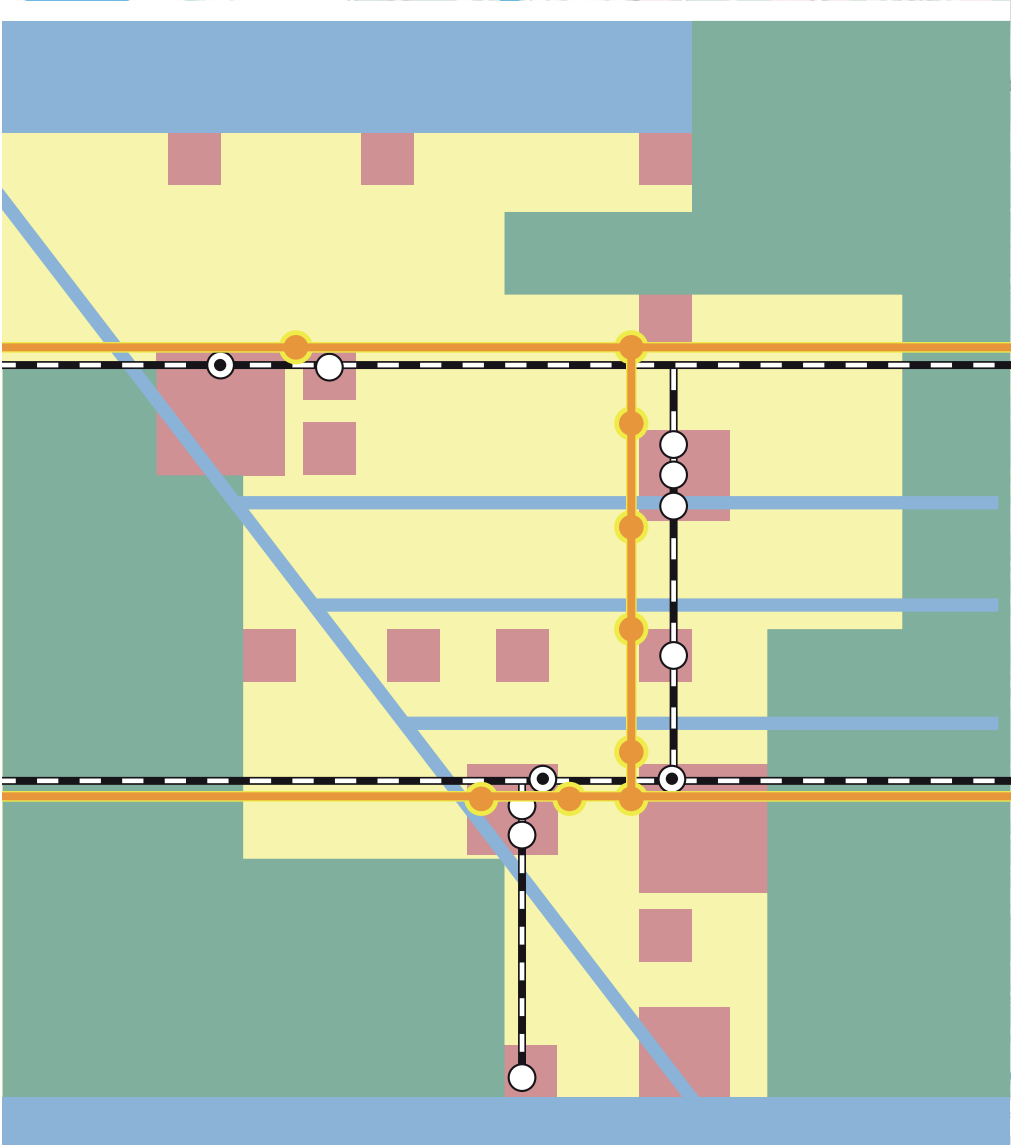
Voorwaarde voor gezondheid is een gezonde basis, om symptoombestrijding te voorkomen. Dit betekent gezonde water, lucht en bodem als basis voor de gezonde leefomgeving.

De Foodvalley wordt gefaseerd ontwikkeld, waarbij duidelijke zones voor natuurgebieden, woonkernen, en een gradiënt van natuurinclusieve tot intensieve landbouw ontstaan. Door herstructurering en slim gebruik van vervoerssystemen, kan dit gekoppeld worden aan deze zones.

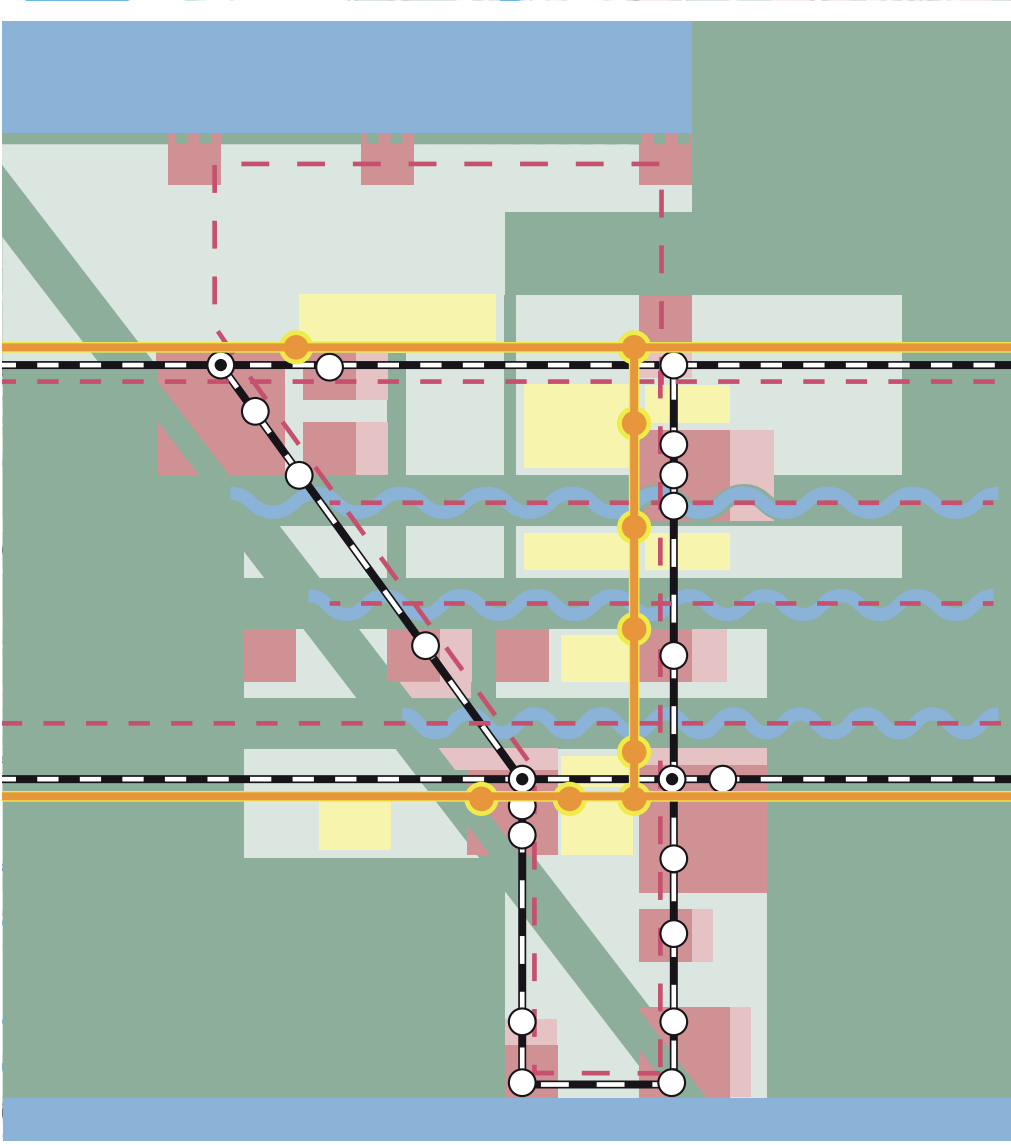
De ontsluiting van doelgerichte uitbreidingen van woonkernen wordt verbeterd door toevoeging van openbaar vervoer en fiets- en wandelroutes, die tegelijk recreatieve routes door de natuur vormen. Enkele beken worden als brede strook natuur ingericht met een natuurlijk waterverloop, en enkele inundatievelden van de Grebbelinie worden ingezet voor wateropslag.

Door intensieve landbouw te clusteren langs snelwegen, kan het bijbehorende vrachtverkeer geconcentreerd en beperkt worden. Als overgang naar de omliggende natuurgebieden wordt de landbouw stapsgewijs biologisch en natuurinclusief.

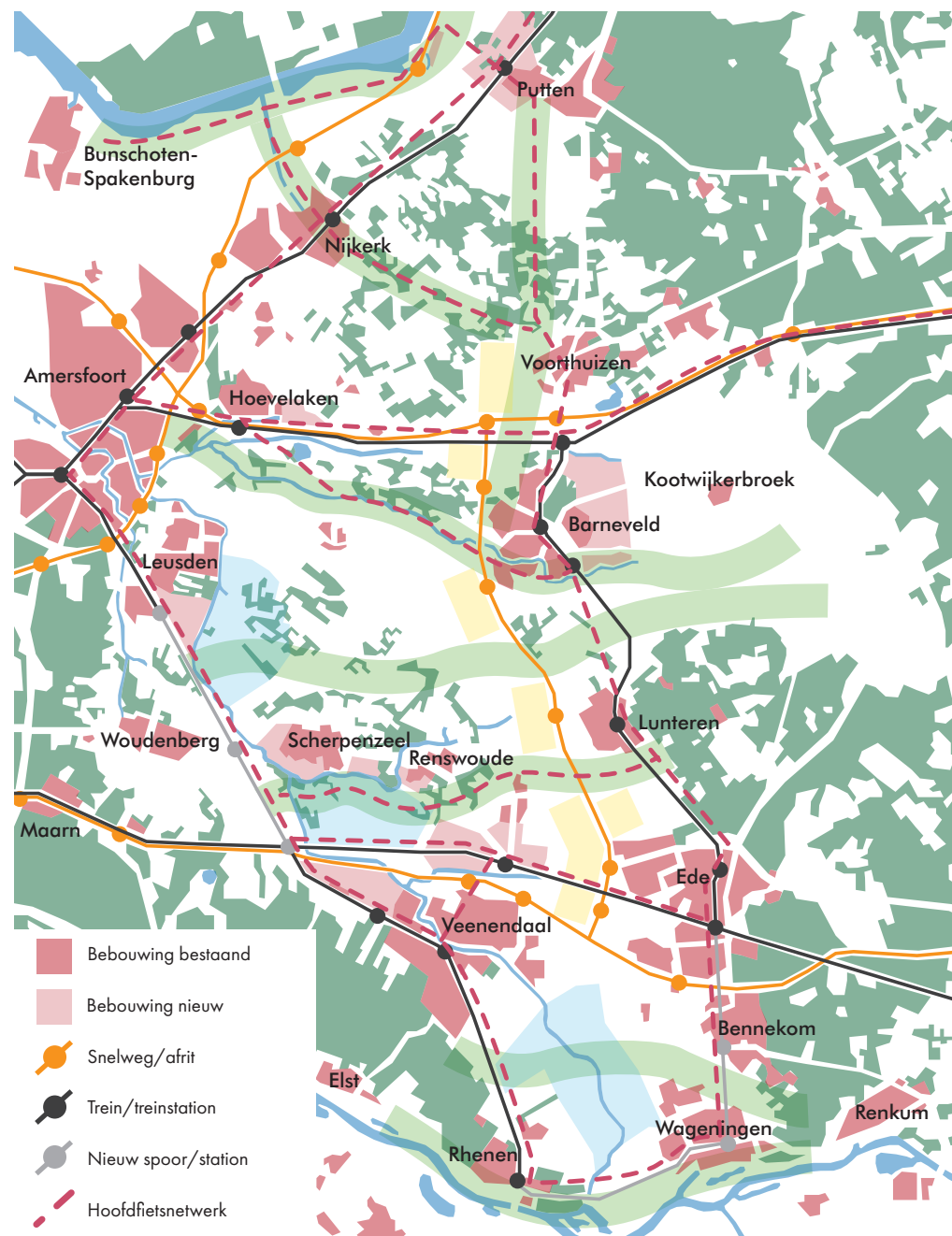
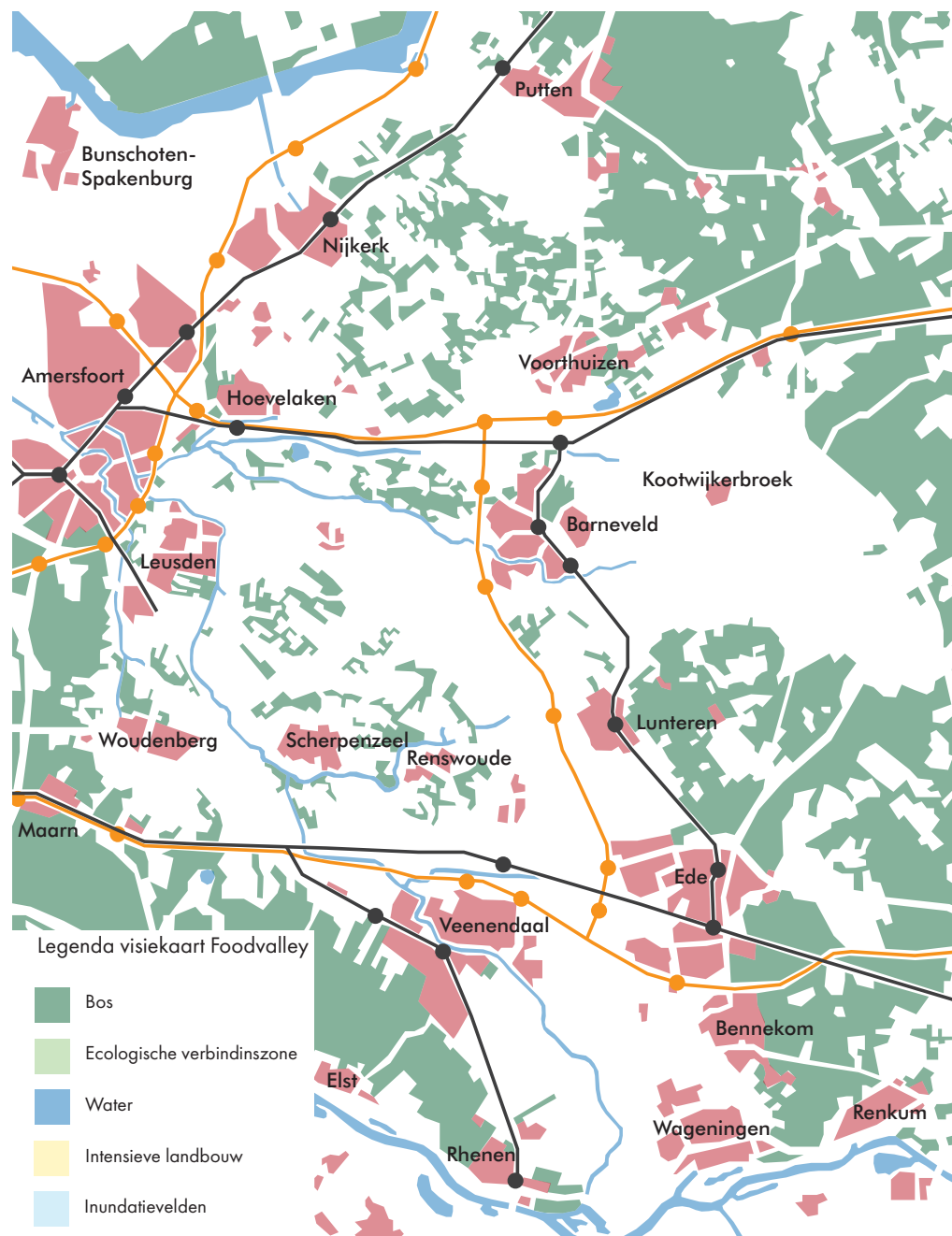
Regionale kennis over voeding wordt ingezet om sterke regionale producten op de markt te zetten.

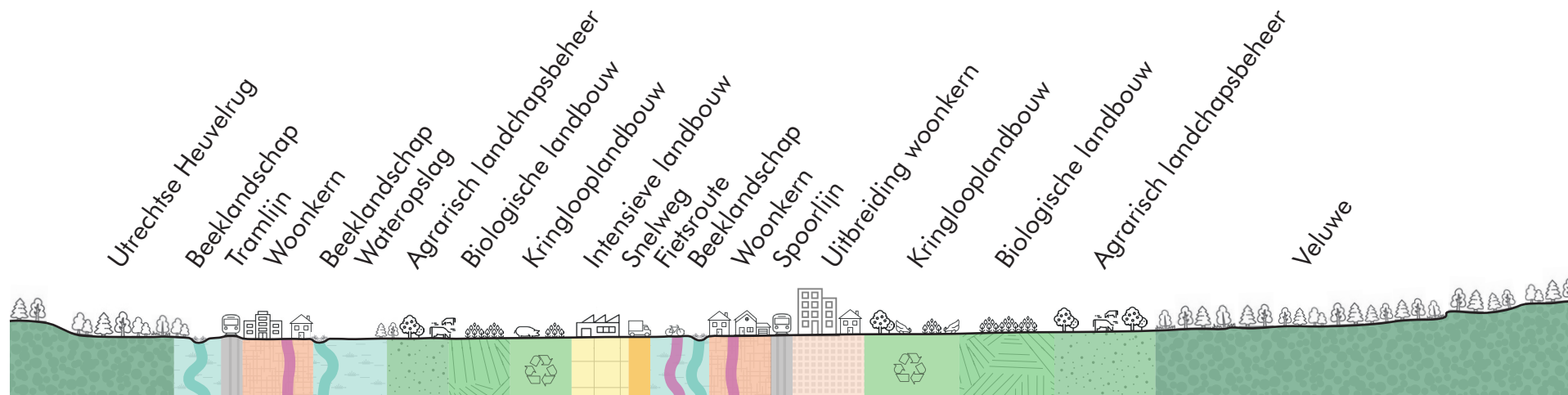

- Natuur
- Water
- Bebouwing
- Intensieve landbouw
- Intercitystation
- Station
- Spoor
- Snelweg

- Natuur
- Water
- Bebouwing
- Intensieve landbouw
- Natuurinclusieve landbouw
- Nieuwe natuur
- Uitbreiding bebouwing
- Hoofd fietsnetwerk
- Intercitystation
- Station
- Spoor
- Snelweg

Gezonde omgeving

- Gezonde lucht, water en bodem
- Landschapsherstel voor culturele identiteit
- Natuurherstel met als gevolg toename biodiversiteit
- Veilig bereikbaar met de fiets (ook voor vrouwen)
- Klimaatadaptatie: wateropslag, groenblauw netwerk
- Klimaatmitigatie: koolstofputten, lokale productie
- Hernieuwbare energie-opwekking

Gezond wonen

- Goede OV ontsluiting, goede bereikbaarheid kleine kernen
- Goede fietsbereikbaarheid
- Verdichting rond OV-knooppunten
- Energiepositieve woningen toevoegen

Gezond bewegen

- Recreatie in omliggend landschap
- Goed fietsnetwerk voor woon/school/werkverkeer
- Inrichting openbare ruimte die uitnodigt tot bewegen
- Voldoende sportaccomodaties

Gezond werken

- Landbouw in balans met natuur en omgeving
- Concentratie van intensieve landbouw en bedrijventerreinen rond logistieke gebiedsentrees
- Opleidingsaanbod afstemmen met vraag
- Doelgerichte stimulatie van gewenste industrie
- Op alle daken zonne-energie

Snoep verstandig, eet een appel

Gebiedsontwikkeling is complex door intensief gebruik en strenge regelgeving. De ruimte voor nieuwe initiatieven is schaars. Wij verplaatsen functies: door natuur, wonen, industrie en landbouw ruimtelijk anders te verdelen, creëren wij ruimte voor ontwikkeling van natuur en mens. Er komen buffergebieden die een geleidelijke overgang en mengingen mogelijk maken. De verandering verloopt gefaseerd, zodat bewoners kunnen wennen, oplossingen kunnen rijpen en voortschrijdend inzicht kan worden meegenomen.

Natuur en landbouw: drie elementen voor de toekomst, één elimineren.

Water: Klimaatverandering brengt wateroverlast en langere perioden van droogte. We passen ons waterbeheer aan: water vasthouden op de stuwwal, opslag in inundatievelden van de Grebbelinie, en herstel van natuurlijke beeklopen. Natuurlijke oevers en brede beekdalen verbeteren waterkwaliteit en biodiversiteit. Beekdalen worden natuurgebieden of beheerd met natuurinclusieve landbouw, zonder bestrijdingsmiddelen en met minimale bemesting

Bodem: Kringlooplandbouw, aangepast mestbeleid en regeneratieve landbouw verbeteren de bodemkwaliteit. Hogere waterstanden in veengebieden verminderen erosie en maken natte teelten mogelijk.

Lucht: Betere luchtkwaliteit vraagt om minder uitstoot uit stallen (technische oplossingen en of minder dieren), industrie en verkeer, vooral vrachtverkeer. We stimuleren openbaar vervoer en herstructureren de verkeersstromen.

Vuur: De verbranding van al dan niet fossiele koolstof wordt geelimineerd.

Locatiegebonden landbouw

Intensieve landbouw concentreert zich rond snelwegafslagen. Elders rond de steden en dorpen word extensieve en biologische landbouw bevordert en ontstaan natuurinclusieve woonwijken nabij natuurgebieden. Zo ontstaat een robuuste natuur met bufferzones, geschikt voor recreatie.

Regionale kennis en economie

We benutten het lokale netwerk van voedselgerelateerde bedrijven om de voedselketen regionaal te versterken. Ontbrekende schakels worden toegevoegd, afvalstromen omgezet in veevoer, en lokale producten als de Barnevelder kip en Veluws Heideschaap Wol verwaard. Dit geeft de regionale economie een naam en toekomst.

Cultuur en identiteit

Natuurmonumenten en archeologie: De Veluwe kent een rijke geschiedenis. Archeologische vindplaatsen en cultuurlandschappen krijgen een prominentere rol in recreatieve routes en het verhaal van het landschap. Verloren landschapselementen worden hersteld, erfgoed gerestaureerd en hergebruikt.

Recreatie en bewegen: De recreatiedruk op natuurgebieden is hoog. We creëren veilige fietsroutes voor spreiding en combineren landbouwen nieuwe natuur met recreatie. Groenblauwe lijnen langs spoorlijnen en snelfietsroutes verbinden natuur en woonkernen met extensive landbouw.

Er ontstaat een randstad in het klein met een groen hart, eromheen ligt de natuur van de Utrechtse Heuvelrug, de Veluwe, de Rijn en het nabijgelegen IJsselmeergebied.

Stedelijke ontwikkeling

Kernen kunnen uitbreiden voor meer dichtheid en leefbaarheid. Goede OV-aansluitingen verminderen individueel autogebruik. Nieuwe bedrijventerreinen concentreren zich bij logistieke hubs, wat verkeersdruk en verkeersonveiligheid vermindert. OV-verbindingen worden geïntensiveerd, natuur en recreatie gekoppeld aan woonkernen.

De Kippenlijn wordt omgevormd tot een ringlijn met een spoorverbinding tussen Leusden en Veenendaal en Wageningen, met nieuwe stations en stedelijke ontwikkeling eromheen. Deze stations worden ook gekoppeld aan recreatieve routes.

Evenwijdig aan de spoorlijn ligt een fietssnelwegring met een snelkoppeling en daartussen een fijnmazig fietsnetwerk verweven met groen-blauwe natuur. Overal krijgen ook dochters en oma's op de fiets voorrang op trekkers, vrachtwagens en auto's, zowel tussen stations als wijkcentra.

Vrachtverkeer wordt langs snelwegen geclusterd en in woongebieden op gevaarlijke momenten (bijvoorbeeld als kinderen naar school gaan) beperkt.

Energie

Zonne- en windenergie, energieopwekkende woningen en bodemwarmte voorzien in de energiebehoefte. Gas wordt gewonnen uit vergistingsinstallaties voor dierlijke mest, menselijke ontlasting en voedingsafval. Fossiele energie wordt afgebouwd.

Strategie: van visie naar actie

Onze visie wordt aangescherpt en via een participatietraject in vier etappewandelingen langs de Kippenlijn concreet gemaakt in 2026. Graag willen wij andere teams op deze wandelingen meenemen en zo veel mogelijk lokale partijen op weg helpen naar een gezondere vallei.

Gespreksleiders stimuleren het proces, rapporteurs brengen bevindingen in kaart. Deelnemers zijn zowel uitgenodigde vertegenwoordigers als geïnteresseerde burgers.

Stap 1: Definitie – Wat is gezond?

Gezondheid is meer dan de afwezigheid van ziekte. We omarmen het One Health-principe (WHO): de gezondheid van mens, dier en ecosysteem zijn onlosmakelijk verbonden. Voor ons projectgebied vertalen we dit naar vier subthema's: gezond werken, gezond wonen, gezonde omgeving en gezond bewegen. Per thema stellen we gezondheidsdoelen op, die als kader dienen voor toekomstige voorstellen.

Tijdens rondwandelingen door de regio wisselen deelnemers ideeën uit, met aandacht voor de wisselwerking tussen mens, dier en natuur. Op verschillende locaties worden gesprekken vastgelegd. Vier groepen werken aan de thema's:

- Gezond werken (landbouw, bedrijvigheid, opleidingen)
- Gezond wonen (platteland, kernen, winkelen, uitgaan)
- Gezonde omgeving (landschap, natuur, kernen)
- Gezond bewegen (recreatie, sport, woon-werkverkeer, sociaal verkeer)

Stap 2: Huidige situatie

We brengen uitdagingen en goede voorbeelden op het gebied van gezondheid in kaart, weer tijdens wandelingen en discussies. Conclusies worden vastgelegd in kaartmateriaal.

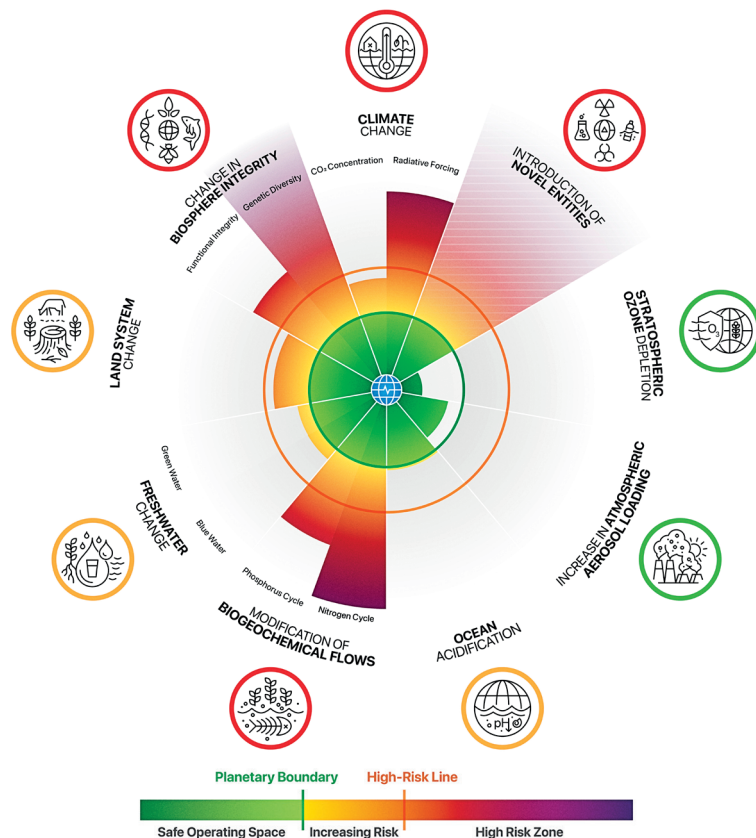
Stap 3: Benodigde ingrepen.

Voorgestelde maatregelen worden getoetst aan de gezondheidsdoelen. Hoe dragen ze bij? Conclusies worden weer in kaartbeeld vastgelegd.

Stap 4: Handelingsperspectieven.

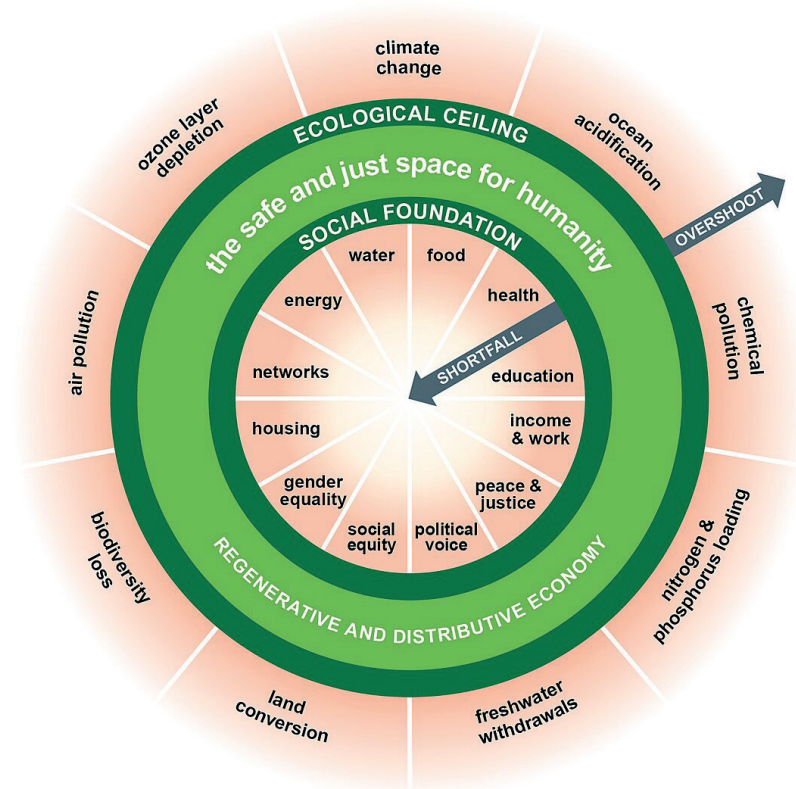
De beste maatregelen vertalen we naar ruimtelijke consequenties, vastgelegd in een ontwikkelingskaart met toelichtende rapportage. Hierbij houden we rekening met de Planetary Boundaries (de ecologische grenzen van de aarde) en de Doughnut Economy (een economie die zowel sociale als ecologische grenzen respecteert). Onze keuzes moeten binnen de veilige en rechtvaardige ruimte van de doughnut vallen: voldoen aan menselijke behoeften zonder de draagkracht van de eenige aarde te overschrijden.

Deze visie is ambitieus, maar haalbaar door gefaseerde uitvoering en brede participatie. Door samen te werken en slimme keuzes te maken, creëren we een gezond, leefbaar en toekomstbestendig gebied. Het vertrouwen in het proces ontstaat door ons zelf, en de verandering die wij in de Gelderse Vallei willen zien begint met onze deelname.

De Planetary Boundaries (Rockström et al.) beschrijft negen ecologische grenzen die de mensheid niet mag overschrijden om een stabiel leefmilieu te behouden, zoals klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en zoetwatergebruik. Overschrijding leidt tot onomkeerbare schade. Zeven van deze grenzen zijn in 2025 al overschreden.

De ruimtelijke keuzes voor de Gelderse Vallei moeten binnen de sociale basis van de donut blijven, zonder de Planetary Boundaries te overschrijden. Zo borgen we welvaart voor mens en natuur, nu en in de toekomst.

De Doughnut economie (Raworth) voegt hier een sociale laag aan toe: een economie moet minimaal voldoen aan sociale basisbehoeften (zoals voedsel, huisvesting en gezondheid), maar mag de ecologische grenzen niet overschrijden. De "donut" is de veilige en rechtvaardige ruimte tussen deze twee lagen.

Bibliographie

- Buuren, M. van, et al. (n.d.). Nederland in 2120. Retrieved from <https://www.nl2120.nl/wp-content/uploads/2025/09/Landschap-2025-1.-artikel-michael-van-buuren.pdf>
- Raworth, K. (2017). Doughnut economics: Seven ways to think like a 21st-century economist. Random House.
- Rockström, J., et al. (2021). Breaking boundaries: The science behind our planet. DK.
- Selosse, M.-A. (2024). Nature et préjugés: Convier l'humanité dans l'histoire naturelle. Actes-Sud.
- Skjonsberg, M. (2025). Living cities: Three centuries of park systems. Park Books.
- Post, H., et al. (2014). Weg van de wederopbouw: Rhenen, Wageningen, Renkum. Blauwdruk Wageningen.
- Huijser, W., et al. (2017). Parels van de Edese landschappen. Blauwdruk Wageningen.
- Huijser, W., et al. (2023). 50 nieuwe klompenpaden: Door het cultuurlandschap van Blauwdruk Wageningen Gelderland en Utrecht. Blauwdruk Wageningen.
- Koster, E., et al. (2019). De sandr van de Veluwe. P.98-107 In: Grondboor & Hamer Nr. 9 – 2019 Nederlandse Geologische Vereniging Apeldoorn

Web bronnen

- NOS. (n.d.). Zo kan Nederland er over 100 jaar uitzien. Retrieved from <https://nos.nl/artikel/2317085-zo-kan-nederland-er-over-100-jaar-uitzien>
- WUR. (n.d.). Nederland in 2120. Climate Solutions NL. Retrieved from <https://magazines.wur.nl/climate-solutions-nl/nederland-in-2120>
- Wikipedia. (2025). Doughnut (economic model). Retrieved from [https://en.wikipedia.org/wiki/Doughnut_\(economic_model\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Doughnut_(economic_model)) afb*
- Doughnut Economics Action Lab (DEAL). (2025). Retrieved from <https://doughnuteconomics.org/>
- Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK). (2025, September). Seven of nine planetary boundaries now breached. Retrieved from <https://www.pik-potsdam.de/en/news/latest-news/seven-of-nine-planetary-boundaries-now-breached-2013-ocean-acidification-joins-the-danger-zone> afb*
- World Health Organization (WHO). (n.d.). One Health. Retrieved from <https://www.who.int/health-topics/one-health>
- World Health Organization (WHO). (n.d.). One Health: Fact sheet. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/one-health>

afb* er zijn 2 externe Afbeeldingen (Planeaty Bounderies, Doughnut Economics) bronnen.

Alle andere afbeeldingen van de auteurs.

Bronmateriaal kaarten 2026 en 204: <https://www.atlasleefomgeving.nl/kaarten>

Tekstformattering, Spelling- en Taalcorrectie met ai-ondersteuning Le Chat (Mistral AI).

Vertalingen deels uitgevoerd met DeepL Pro (versie 25.9.42781299).